

lemében, érvényesítésével. A látott két előadás között legnagyobb változást F. Várady Hajnalka Gizi Gézőnéja mutatta. A bemutatón tapasztalt bizonytalanság, enyhe érdektelenség eltűnt, s fontos epizód-szereplőként apró gesztusokból építkező alakformálással illeszkedik be az előadás képébe. Páthy Mátyás a lajt tulajdonosának szerepében a rá jellemző módon megbízható epizódistaként járul hozzá a sikerhez, akárcsak szerényebb módon a még nagyobb tapasztalat nélküli, de korrekt László Sándor (Tomaji plébános) s a főiskolás Simon Mihály (Lőrincse szomszéd).

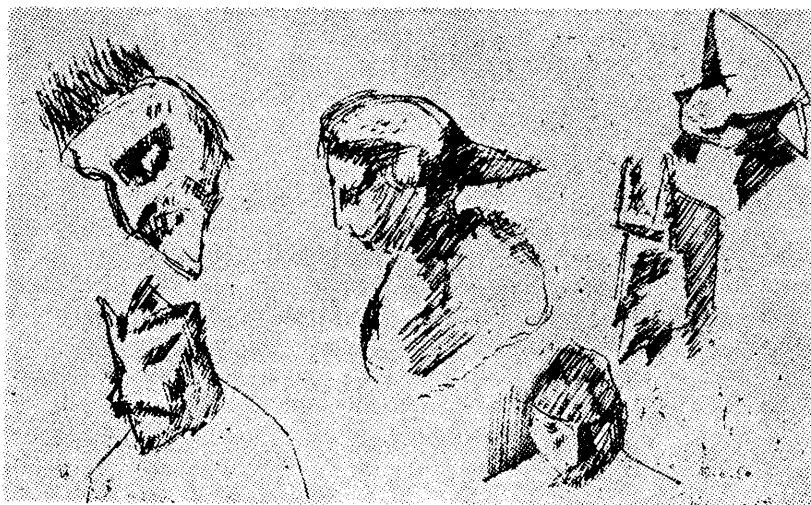
A Székely Gábor rendezte *Tóték* az Újvidéki Színház egykori remek előadásait idézi: szórakozás, és több is annál — gondolkodtató színház.

GEROLD László

KÉPZŐMŰVÉSZET

BOSÁN-RETROSPEKTÍVA SZABADKÁN

Helyi festőként üdvözölte a szabadkai közönség Bosán Györgyöt májusban nyílt posztumusz kiállításán, hiszen itt született és innen is indult, hogy aztán művészete és tanári pályája a fővárosban, Belgrádban teljesedjen ki. Az 1918-ban született festőre a szabadkai Bácsmegeyi Napló 1933-ban figyelt föl, négy évvel később pedig már a belgrádi művészeti akadémia hallgatója. Hangya Andrással, Acs Józseffel, Wanyek Tivadarral és a többiekkel részt vesz az 1938-as Híd-kiállításon. Négy csendéletét emlegette a kritika, s valójában az itt kiállított képek avatják festővé. Modern, a képzőművészet új utait keresővé pedig a háború után lesz, de előtte ő is megjárja a szociális festészet kanyargós utait, azt, amelyet Balázs G. Árpád és Hangya András már a háború előtt járt, a közönség nem kis csodálatára. A szociális festészet ígézetében kezd dolgozni a háború utáni években is, amikor már az akadémia fiatal tanára. Ezekkel a munkáival a szabadkaiak az 1949-es tárlaton találkozhattak. Itt állította ki többek között Sonja Sićenko portréja című 1948-ban keletkezett képét is, amelyről a festő tanártársa, Aleksa Čelebonović, a nemrég elhunyt kritikus a következőket írta: „Bosán portréja, amely közvetlenül a jugoszláv forradalom utáni újjáépítés és társadalomszervezés éveiben keletkezett, visszatér a korábbi évek 'tisztá' erényeihez. Az ő fiatal lánya a csinosíthatatlan szépség, a nyílt jellem, a kicsattanó egészség, a szerénység és a munkaszeretet megtestesülése, aki kész a háború utáni szűkös körülmények között is kihangsúlyozni az ízlést az öltözködésben. Mindenképpen hangsúlyoznunk kell azonban, hogy Rjazsszkijtól, Geraszi-

Hamufigurák, 1956

movtól és a többi szocialista portréfestőtől eltérően Bosánnál nem találunk utalást a modell pártban betöltött funkciójára vagy művészi hírnevére. Alkotása nem az adott pillanatot rögzíti, mint az említett festők képei, melyeken politikai beszéd közben, félig nyitott szájjal, illetve tükör előtt pipiskedve ábrázolják modelljeiket, hogy — mint ez utóbbi esetben — kiemelhessek szépen ívelő vonalaikat. Bosán képein nincs semmi tetszelgés, erotikusság vagy esetlegesség, mindent szilárd képzőművészeti eszközökkel, nyugodt vonalvezetéssel, visszafogott színekkel ábrázol, amelyek mentesek mindennemű csillogástól, modelljei által pedig csak sejteti azok jellembeli tulajdonságait.”

Bosán művészetében, az itt említett *erények* valóban kimutathatók, s nyomban hozzá kell tenni, hogy ő gyorsan le tudta küzdeni a szocialista realizmus pózát, pontosabban sok más festőnél hamarabb fölfogta, hogy az öncélúság helyett a művészetet az idő követelményeinek szolgálatába kell állítani. A kettő pedig nem ugyanaz!

Amikor 1952-ben Ács József a Magyar Szóban meghirdeti a vajdasági művésztelepek megnyitásának lehetőségét és fontosságát, Bosán az elsők között támogatja elképzeléseit. És nemcsak támogatja, hanem ő maga is részt vállal a szervezésben, hogy aztán ott is lássuk az alapítók között. Itt van akkor Milan Konjović, Mílivoj Nikolajević, Hanga András, B. Szabó György, a fiatal Sáfrány Imre, továbbá Stevan Maksimović, Stojan Trumić és természetesen az indítványozó, Ács József. Tripolsky Géza művésztelepi monográfiájából tudjuk, hogy „... július derekán érkezett meg az első fecske Bosán György szemé-

lyében". Bosán szerette a vajdasági művésztelepeket. Erről a szeretetéről tanúskodik, hogy Zentára 1960-ig szinte rendszeresen eljárt, de 1954-ben, 58-ban és 60-ban ott volt Bácsstopolyán, 1954-től többször föltűnt Becsén és Écskán is.

A kritika rendszerint pozitívan értékelte munkáit, bár ő sohasem volt a központban. Így történhetett meg, hogy életében alig jutott neki kitüntetés. Amikor 1982-ben Forum díjat kapott, némi keserűség is érződött szavaiból, amikor megköszönte az elismerést szerényen megjegyezte: „Én most veszek át először díjat életemben.”

A szabadkai retrospektíva juttatja most eszembe ezeket az immár anekdotikus eseményeket, s azért jegyzem őket ide, hogy érzékeltessem emberi alakját is. A művészi értékelést pedig megkaptuk Aleksa Čelebonovićtól, akinek könyve immár magyar nyelven is olvasható. Ebben a szövegben találjuk: „... festők az eredeti művészi önkifejezés forrásait keresve érdeklődéssel fordult a letűnt civilizációk emlékeihez. Életműve minden egyes szakaszában festett olyan vásznakot, amelyekben a képzőművészeti kifejezésmód múltbéli tapasztalatai összegezi. Ilyen szempontból érdemel figyelmet utolsó korszakának egyik alkotása, amely azt ábrázolja, miként rakják föl a terhet egy hajóra, és hogyan szállnak föl rá az utasok. Az egész kép képzeletbeli antik dombormű parafázisaként hat. A kikötői teherhordók, az utasok, a hajó és az evezők átvitt, szimbolikus jelentőséget nyernek, amellyel a képen jelenlevő lények és elemek alapvető funkcióját jellemzi, de nem bocsátkozik közelebbi leírásokba vagy egymás közötti viszonyok feltárásába... Bosánt a lényeg érdekelte. Egész életében ez után nyomozott a maga módján, még akkor is, amikor ábrázolásmódja realisztikussá vált. Kutatásai során lényegre törő és örök érvényű kérdéseket fogalmazott meg, válaszai pedig eredeti művészi értékeként szervesen beépültek kultúránkba.”

Ezt látszik igazolni az a Szabadkán majd száz képpel prezentált, természetesen csak kivonatos életmű.

Bela DURANCI

B. GY. fordítása